

Jerzy Dudziński

Uwagi o "terms of trade" we współczesnym handlu międzynarodowym

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 41/1, 169-181

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Dudziński*

Uniwersytet Szczeciński

UWAGI O *TERMS OF TRADE* WE WSPÓŁCZESNYM HANDLU MIĘDZYNARODOWYM

Streszczenie

W warunkach współczesnego handlu międzynarodowego cenowe *terms of trade* nie odzwierciedlają właściwie korzyści i konkurencyjności handlu zagranicznego krajów i regionów. Znacznie lepszym miernikiem są dochodowe *terms of trade*, czyli siła nabywcza eksportu. Wskaźnik ten ujmuje bowiem także wpływ – w odróżnieniu od cenowych *terms of trade* – istotnego czynnika, jakim jest w obecnych warunkach wolumen eksportu.

Cenowe *terms of trade* odzwierciedlają w miarę poprawnie korzyści i konkurencyjność handlu zagranicznego dobrami podstawowymi (surowce i żywność). Rola tych ostatnich we współczesnym handlu międzynarodowym jest jednak znacznie mniejsza niż dawniej, przy czym udział wyrobów przemysłu przetwórczego znacznie rośnie w ostatnich dekadach także w wywozie krajów rozwijających się (zwłaszcza Chiny i tzw. kraje nowo uprzemysłowione).

Słowa kluczowe: *terms of trade*, handel międzynarodowy, ceny światowe, kraje rozwijające się

* E-mail: jdudzi@wneiz.pl.

Wprowadzenie

W literaturze, zarówno światowej, jak i krajowej *terms of trade* traktowane jest jako bardzo ważny, syntetyczny wskaźnik (miernik) odzwierciedlający kierunki i skalę wpływu cen na handel zagraniczny oraz wzrost gospodarczy krajów i regionów. W większości publikacji (zarówno o charakterze naukowym, jak i utylitarnym) pojęcie *terms of trade* utożsamiane jest z kategorią cenowych (towarowych) *terms of trade* (CTOT).

W obecnych warunkach funkcjonowania handlu międzynarodowego, gdy znacznie ponad połowa obrotów przypada na dobra przetworzone, a w wywozie największego światowego eksportera – Chin – odsetek ten przekracza nawet 90%, pojawiają się jednak wątpliwości, czy CTOT są właściwym miernikiem korzyści i efektywności handlu zagranicznego oraz jego wpływu na wzrost gospodarczy. Wyrażane są one zwłaszcza w publikacjach poświęconych Chinom i tzw. krajom nowo uprzemysłowionym.

Celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie: czy i w jakim zakresie CTOT są – w warunkach współczesnego handlu międzynarodowego – odpowiednim miernikiem korzyści i opłacalności handlu zagranicznego oraz czy inne odmiany *terms of trade* (uwzględniające wpływ wolumenu wywozu) nie są ich lepszym odzwierciedleniem.

W pierwszej części przedstawiono syntetyczne ujęcie kategorii *terms of trade* polskiej literaturze o charakterze podręcznikowym, nawiązującej do przyjętej na całym świecie teorii Prebisha-Singera. W drugiej przeprowadzono analizę kształtowania się CTOT największego światowego eksportera – Chin, i wybranych grup krajów, odznaczających się zróżnicowaną strukturą eksportu i różną dynamiką wolumenu wywozu. Uzyskane wyniki porównano z dynamiką wartości eksportu oraz GDP. W kolejnej części analizą objęto zmiany tzw. dochodowych *terms of trade* (DTOT) na tle dynamiki wolumenu wywozu oraz przedstawiono syntetyczne podsumowanie przeprowadzonych badań.

Zakres czasowy badań obejmuje w zasadzie lata 2001–2013. W przypadku dynamiki GDP badaniami objęto okres 2005–2013, z uwagi na chęć lepszego ukazania skutków wpływu nowych tendencji cen notowanych od 2003 roku. W artykule wykorzystano przede wszystkim źródła statystyczne pochodzące z UNCTAD oraz IMF.

1. *Terms of trade* jako kryterium korzyści z handlu zagranicznego

Terms of trade są jednym z ważniejszych pojęć występujących w teorii i praktyce międzynarodowych stosunków ekonomicznych. W literaturze o charakterze podręcznikowym podkreśla się fakt, że są one miernikiem syntetycznie ukazującym korzyści (lub konkurencyjność) wymiany z zagranicą danego kraju¹. Pojęcie to stosuje się zwykle do łącznego eksportu i importu danego kraju. Dość często spotyka się jednak podejście odnoszące termin *terms of trade* do poszczególnych grup towarowych eksportowanych (w relacji do importowanych) przez poszczególne kraje lub grupy krajów².

W literaturze przedstawia się różne rodzaje *terms of trade* (towarowe, dochodowe, czynnikowe itp.), jednak najczęściej analizowana jest kategoria cenowych (towarowych) *terms of trade* (*commodity* lub *net barter terms of trade*). W ujęciu statystycznym przedstawia się ją jako relację dynamiki cen eksportowych do importowych w badanym okresie. Tego rodzaju podejście – sprowadzające pojęcie *terms of trade* wyłącznie do relacji cenowych – występuje w większości opracowań naukowych z dziedziny handlu międzynarodowego, a także w rocznikach statystycznych (np. *Handbook of Statistics* wydawanym przez UNCTAD³ czy *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego* publikowany przez GUS)⁴.

Na podkreślenie zasługuje sygnalizowany fakt, że *terms of trade* są traktowane jako swoiste kryterium opłacalności lub korzyści osiągniętych z handlu zagranicznego. Spotyka się więc sformułowania, że mierzą one „skalę korzyści i strat”⁵,

¹ Por. np. J. Świerkocki, *Zarys ekonomii międzynarodowej*, PWE, Warszawa 2011, s. 81–82; P. Bożyk, J. Misala, M. Puławski, *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne*, PWE, Warszawa 1998, s. 242; M. Guzek, *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne*, PWE, Warszawa 2006, s. 87; *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, red. A. Budnikowski, E. Kawecka-Wyrzykowska, PWE, Warszawa 1996, s. 45; J. Dudziński, *Ceny w handlu międzynarodowym*, w: *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, red. J. Dudziński, H. Nakonieczna-Kisiel, Wyd. ZSB, Szczecin, s. 91.

² Por. *Międzynarodowe stosunki gospodarcze...*, s. 44.

³ *Handbook of Statistics*, UNCTAD, New York–Geneva 2013, s. 218–224.

⁴ *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego*, GUS, Warszawa 2014, s. 49.

⁵ M. Guzek, *op.cit.*, 87.

a poprawiające się *terms of trade* „zwiększają dochód realny”⁶ i stanowią zarazem „wskazówkę co do zmian korzyści krajów prowadzących wymianę”⁷.

K. Marczewski w interesującej monografii dotyczącej cen w polskim handlu zagranicznym twierdzi, że ceny w handlu zagranicznym w postaci różnego rodzaju wskaźników relatywnych są „miarami konkurencyjności wymiany z zagranicą oraz korzyści z tej wymiany dla dobrobytu społecznego”⁸.

W dalszej części artykułu przeprowadzono analizę kształtowania się CTOT w XXI wieku na przykładzie największego światowego eksportera: Chin, oraz wybranych grup krajów odznaczających się odmienną strukturą towarową eksportu i dynamiką wywozu. Pozwoli ona na ocenę, w jakiej mierze wskaźnik ten mierzy korzyści i konkurencyjność handlu zagranicznego w warunkach współczesnej gospodarki.

2. Zmiany CTOT Chin i wybranych grup krajów w XXI wieku

W XXI wieku zachodzą bardzo wyraźne przekształcenia w kształtowaniu się relacji cenowych dwóch głównych grup towarowych. Ceny surowców i żywności wzrosły w latach 2000–2013 blisko trzykrotnie (bez paliw prawie dwukrotnie), natomiast ceny dóbr przetworzonych zaledwie o nieco ponad 30%⁹. Te nowe relacje cen znalazły, oczywiście, wyraźne odzwierciedlenie w kształtowaniu się CTOT w przekroju krajów i ich grup (por. rys. 1). Szczególnie wysoką dynamiką charakteryzowały się CTOT krajów o surowcowo-rolnej strukturze wywozu.

W obrotach krajów naftowych CTOT poprawiły się w analizowanym okresie aż ponad dwukrotnie (wskaźnik 216). Szczególnie wysoki wzrost zaobserwowano w szybko zwiększających wywóz Kazachstanie (wsk. 230), Omanie – 240, Rosji – 245, Wenezueli – 255, i Angoli – 257¹⁰. Stosunkowo niewielka zwyżka CTOT

⁶ J. Świerkocki, *op.cit.*, 82.

⁷ P. Bożyk, J. Misala, M. Puławski, *op.cit.*, s. 242.

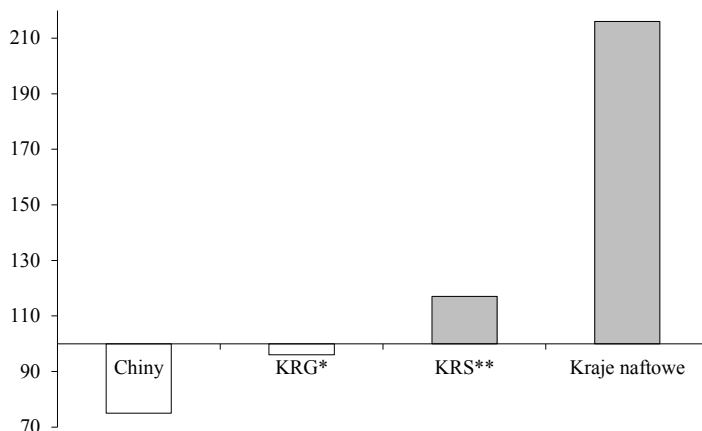
⁸ *Ceny w handlu zagranicznym Polski, Aspekty makro- i mikroekonomiczne*, red. K. Marczewski, Elipsa, Warszawa 2014, s. 11.

⁹ Obliczenia własne na podstawie danych IMF, www.imf/external//np/res/commod/table1.pdf (dostęp: 5.03.2015). Szerzej na ten temat zob. np. J. Dudziński, *Nowe relacje cen a kierunki przekształceń struktury wspólnego handlu międzynarodowego*, w: *Wyzwania gospodarki globalnej*, Prace i Materiały IHZ UG nr 31, Gdańsk 2012, s. 744–754.

¹⁰ *Handbook...*, s. 218–224.

w obrotach krajów rozwijających się ogółem wiąże się ze znacznym udziałem w łącznym wywozie tych krajów (nawet bez Chin) dóbr przetworzonych (nadal ponad 50%, mimo stałego spadku w XXI w.)¹¹.

Rysunek 1. Cenowe *terms of trade* (CTOT) w obrotach Chin i wybranych grup krajów w latach 2001–2013 (2000 = 100)

* Kraje rozwinięte gospodarczo.

** Kraje rozwijające się (bez Chin).

Źródło: zestawienia własne na podstawie *Handbook...*, s. 218–224.

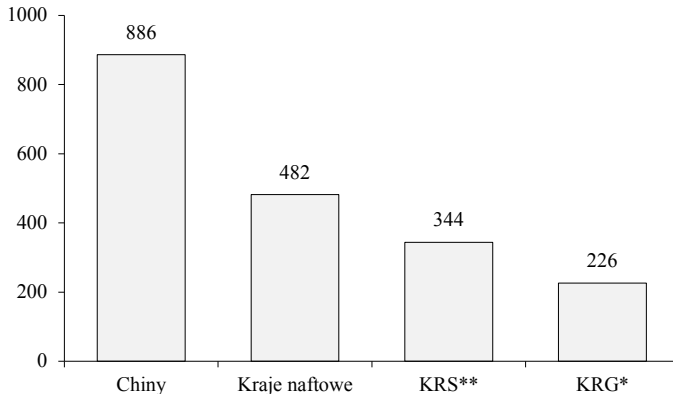
Na uwagę zasługuje obniżka CTOT w obrotach krajów rozwiniętych gospodarczo (o 4%). Była ona spowodowana bardzo dużym udziałem wyrobów przemysłu przetwórczego w łącznym wywozie tego regionu (blisko 70%). Na szczególne podkreślenie zasługuje jednak bardzo silny spadek CTOT w obrotach Chin. Wskaźnik ten obniżył się bowiem bezwzględnie aż o 25%. Wiązało się to, oczywiście, z bardzo dużym udziałem dóbr przetworzonych w eksporcie Chin (około 93% w 2013 r.) i znacznego odsetka przypadającego na surowce i żywność w imporcie tego kraju (ok. 74%). Chiny eksportowały bowiem znaczne ilości dóbr przetworzonych po niskich, bardzo konkurencyjnych cenach, w dużym stopniu przyczyniając się do wspomnianych przekształceń relacji cen na niekorzyść wyrobów przemysłu przetwórczego. Zgłaszając jednak bardzo silny popyt importowy na surowce i żywność,

¹¹ Zestawienie własne na podstawie UNCTAD statistical database, <http://unctadstat.unctad.org> (dostęp: 5.03.2015).

Chiny zwiększały tym samym dynamikę ich cen w handlu międzynarodowym¹², dlatego w literaturze światowej twierdzi się, że w ten sposób Chiny „poprawiają” CTOT swoich partnerów zagranicznych¹³.

W świetle wcześniejszych rozważań, dotyczących prezentowanych w literaturze kierunków oddziaływania CTOT na gospodarkę krajów i regionów (kryterium opłacalności handlu zagranicznego, wpływ na dochody realne), a także analizy zmian CTOT w XXI wieku, interesujące może się okazać zbadanie dynamiki eksportu oraz GDP w tym okresie jako wskaźników obrazujących oddziaływanie CTOT na korzyści osiągane z wymiany z zagranicą i realny dochód kraju.

Rysunek 2. Dynamika wartości eksportu Chin i wybranych grup krajów w latach 2001–2013 (2000 = 100)

* Kraje rozwinięte gospodarczo.

** Kraje rozwijające się (bez Chin).

Źródło: obliczenia własne na podstawie *Handbook...*, s. 2–8.

Jak wynika z rysunku 2, eksport Chin w ujęciu wartościowym wzrósł w latach 2000–2013 blisko dziewięciokrotnie (wskaźnik 886). Wprawdzie eksport krajów naftowych – odznaczających się zdecydowanie najwyższą dynamikę CTOT – także

¹² Por. J. Dudziński, *Nowe relacje handlu międzynarodowego a rola Chin w gospodarce światowej*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2014 (w druku).

¹³ Zob. zwłaszcza P.E. Robertson, *The Global Impact of China's Growth*, The University of Western Australia Discussion Paper 13.13, Perth 2012, oraz przedstawioną tam literaturę. Zob. także np. M. Francis, *The Effect of China on Global Prices*, Bank of Canada Review, Autumn 2007, s. 13–25.

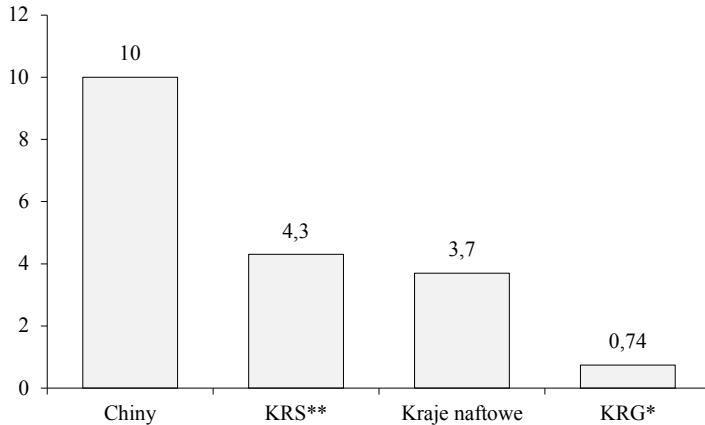
znacznie się zwiększył (wskaźnik 482), jednak zdecydowanie wolnej niż Chin. Na tle tych wielkości na uwagę zasługuje stosunkowo umiarkowane tempo wzrostu wywozu całego regionu krajów rozwijających się (bez Chin) – wzrost ponad trzykrotny oraz krajów rozwiniętych gospodarczo – zwyżka zaledwie ponad dwukrotna (wskaźnik 226).

Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że o ile wysoka dynamika wartości eksportu krajów naftowych ma uzasadnienie (z uwagi na korzystne zmiany ich CTOT), o tyle ekstremalnie wysoki wzrost wywozu Chin w żaden sposób nie można powiązać ze zmianami ich CTOT. Trudno zatem w tym ostatnim przypadku mówić, że CTOT stanowi „miarę korzyści osiąganych z handlu zagranicznego” lub „kryterium opłacalności obrotów z zagranicą”. Przyjmując, że przybliżonym odzwierciedleniem wpływu zmian CTOT na zmiany „dochodu realnego” lub „dobrobytu społecznego” jest kształtowanie się dynamiki GDP krajów i regionów, bardzo interesujące wydają się dane przedstawionych na rysunku 3, a więc w okresie, gdy nowe relacje cen zaczęły już silnie determinować dynamikę GDP¹⁴. Trzeba także wyraźnie podkreślić, że zmiany dynamiki GDP wynikają z różnych przyczyn, a ruch cen i fluktuacje obrotów handlu zagranicznego to tylko jedna – choć istotna – ich determinanta.

W świetle dotychczasowych rozważań na szczególne podkreślenie zasługuje bardzo wysoka dynamika GDP Chin, wynosząca w latach 2005–2013 średniorocznie aż 10%. Takie tempo wzrostu gospodarczego Chin jest więc ściśle powiązane z ukazaną silną ekspansją eksportową tego kraju. Nie ma natomiast żadnego związku z kierunkiem zmian CTOT tego kraju. Na podkreślenie zasługuje także względnie umiarkowana – zwłaszcza na tle Chin, ale także całej grupy krajów rozwijających się – dynamika GDP krajów naftowych. Średnioroczne tempo wzrostu GDP krajów naftowych wynosiło bowiem 3,7%, podczas gdy wszystkich krajów rozwijających się (bez Chin) – 4,3%. Eksport krajów naftowych rósł przecież wyraźnie szybciej niż tej ostatniej grupy krajów, znacznie korzystniej kształtowały się także ich CTOT. Można więc zaryzykować stwierdzenie, że bardzo korzystne warunki zewnętrzne zostały wykorzystane przez kraje naftowe w relatywnie mniejszym stopniu niż średnio przez całą grupę krajów rozwijających się.

¹⁴ Ceny surowców i żywności w handlu międzynarodowym znacznie rosły dopiero od lat 2003–2004. Zob. np. IMF, www.imf/external//np/res/commmod/table1.pdf. (dostęp: 5.03.2015).

Rysunek 3. Średnioroczna dynamika GDP Chin i wybranych grup krajów w latach 2005–2013 (%)

* Kraje rozwinięte gospodarczo.

** Kraje rozwijające się (bez Chin).

Źródło: opracowanie własne na podstawie UNCTAD statistical database, 2014, <http://unctadstat.unctad.org> (dostęp: 5.03.2015).

Tempo wzrostu krajów rozwiniętych gospodarczo było z kolei bardzo niskie (średniorocznie wynosiło zaledwie 0,74%). Wynikało to z oddziaływanie wielu czynników, wśród których nieznaczne pogorszenie się CTOT nie było niewątpliwie najważniejszym. Ta wieloaspektowa problematyka doczekała się obszernej literatury¹⁵ i wykracza poza ramy niniejszego artykułu.

Ogólnie można stwierdzić, że przedstawione poglądy na temat kierunków wpływu CTOT na handel zagraniczny oraz realne dochody krajów i regionów w znacznej mierze nie znajdują potwierdzenia w rzeczywistości gospodarczej XXI wieku. Bardzo jaskrawym, wręcz modelowym tego przykładem są Chiny. Warto podkreślić, że analogiczną sytuację zaobserwowano w wielu krajach rozwijających się, charakteryzujących się dużym udziałem dóbr przetworzonych w eksporcie. Należy jednak pamiętać, że teoria Prebisha-Singera powstała na tle analizy handlu międzynarodowego w pierwszej połowie XX wieku. W tym okresie dobra podstawowe odgrywały ważną rolę w eksporcie światowym, a w wywozie krajów rozwijających się zdecydowanie dominowały.

¹⁵ Por. np. *Trade and Development Report* 2014, s. 16–23 i zawartą tam literaturę.

3. Cenowe a dochodowe *terms of trade*

Cena jest tylko jednym z czynników determinujących opłacalność obrotów z zagranicą. Równie istotne są koszty produkcji, będące pochodną wydajności pracy i efektywności wykorzystania czynników produkcji¹⁶. Według R. Lindley'a, spadek cen w eksporcie spowodowany wyższą wydajnością pracy może zwiększyć dobrobyt kraju, pomimo pogorszenia się *terms of trade*¹⁷.

W przypadku dóbr przetworzonych – ze względu na ich znacznie większą elastyczność podaży – znacznie rośnie rola wolumenu wywozu jako determinanty opłacalności łącznego eksportu. Ponadto w przypadku wspomnianych dóbr wolumen eksportu odgrywa zdecydowanie większą rolę niż w odniesieniu do surowców i żywności z uwagi na niską elastyczność podaży (i popytu) tych ostatnich¹⁸. W tym kontekście na uwagę zasługuje fakt, że udział dóbr przetworzonych w łącznym eksporcie krajów rozwijających się wzrósł z około 10% w latach 50. ubiegłego wieku, do blisko 65% obecnie¹⁹.

W literaturze zwraca się uwagę, że w efekcie szybko rosnącej wydajności pracy w przemyśle przetwórczym dany kraj(eksporter) może uzyskiwać większy wolumen importu (z tej samej ilości czynników wytwórczych zaangażowanych w działalność eksportową) nawet wówczas, gdy pogarszają się CTOT²⁰. Typowym przykładem są tu Chiny, które mogą zwiększyć konkurencyjność swojego eksportu przez politykę niskich cen eksportowych. W przypadku surowców i żywności podstawową determinantą eksportu jest natomiast cena, która kształtuje się pod wpływem globalnych relacji popytowo-podażowych.

W obecnych warunkach, gdy zdecydowana większość handlu międzynarodowego przypada na wyroby przemysłu przetwórczego, a te ostatnie mają także większy niż surowce i żywność udział w obrotach zagranicznych krajów rozwijających

¹⁶ Por. *Evolution in the Terms of Trade and Its Impact on Developing Countries*, w: *Trade and Development Report 2005*, UNCTAD, New York 2005, s. 88.

¹⁷ Por. J. Świerkocki, *op.cit.*, s. 83.

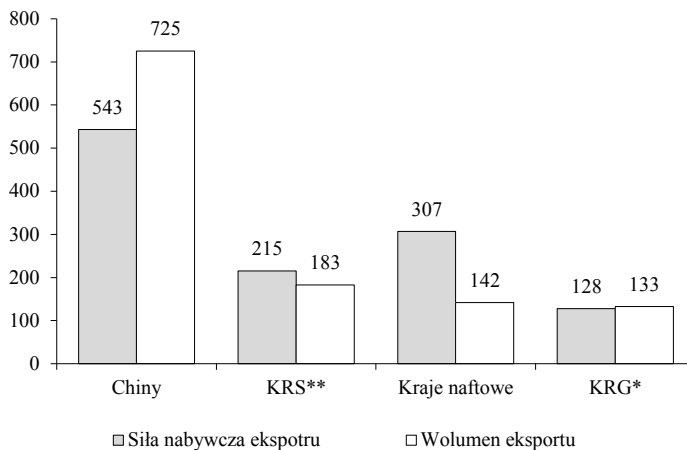
¹⁸ Por. *Evolution...*, s. 90–91.

¹⁹ Por. S. Chakraborty, *Manufacture Exports of the Developing Countries and Their Terms of Trade vis-a-vis the Developed Countries: Is Industrialization of Developing Countries an "Escape Route" from Prebisch-Singer Hypothesis?*, http://courses.umass.edu/econ797arpollin/Manf_Manf_Tot.pdf (dostęp: 27.04.2013), s. 2; UNCTAD statistical database...

²⁰ Por. *Evolution...*, s.101; J. Dudziński, *Ceny...*, s. 92.

się, lepszym miernikiem korzyści osiągniętych z handlu zagranicznego jest wskaźnik dochodowych *terms of trade* (DTOT), często określane jako siła nabywcza eksportu. Uwzględnia on bowiem – w odróżnieniu od CTOT – także wpływ zmian wolumenu wywozu. Pogorszenia tylko relacji cenowych w handlu zagranicznym nie musi więc negatywnie wpływać na wielkość wpływów z eksportu, jeśli zostanie ono zrekompensowane silnie rosnącym wolumenem wywozu²¹. Jednocześnie, z literatury wynika, że DTOT lepiej mierzą korzyści z handlu zagranicznego, gdy „zmieniają się one pod wpływem wzrostu gospodarczego”²².

Rysunek 4. Wskaźniki siły nabywczej eksportu (DTOT) oraz wolumenu eksportu Chin i wybranych grup krajów w latach 2001–2013 (2000 = 100)

* Kraje rozwinięte gospodarczo.

** Kraje rozwijające się (bez Chin).

Źródło: jak pod rys. 1, s. 202–225.

W tym kontekście interesująca może być analiza zmian DTOT w latach 2001–2013 i porównanie jej wyników z wcześniej badanymi przekształceniami CTOT. Na rysunku 4 przedstawiono kształtowanie się wskaźników dynamiki wolumenu i siły nabywczej eksportu (DTOT). Wyraźnie widać na nim, że w krajach i regionach charakteryzujących się dużym udziałem dóbr przetworzonych w eksporcie

²¹ Por. *ibidem*.

²² J. Świerkocki, *op.cit.*, s. 84.

(Chiny, kraje rozwinięte gospodarczo i częściowo kraje rozwijające się bez Chin) zachodzi znaczna zależność między dynamiką wolumenu wywozu i DTOT.

W Chinach dynamika siły nabywczej jest znacznie niższa niż dynamika wolumenu z uwagi na stwierdzone bardzo niekorzystne CTOT. W krajach naftowych zaobserwowano natomiast odwrotną sytuację. Wskaźnik siły nabywczej eksportu wyraźnie odbiega *in plus* od wskaźnika wolumenu wywozu z uwagi na bardzo korzystne CTOT²³. Ogólnie można jednak stwierdzić, że współczesnej gospodarce światowej DTOT znacznie lepiej niż CTOT oddają wpływ relacji cenowych (i szerzej – zewnętrznych czynników rozwojowych) na wzrost gospodarczy niż tradycyjnie i powszechnie stosowane CTOT.

Podsumowanie

Z rozważań przeprowadzonych w artykule można wyciągnąć kilka wniosków o ogólniejszym charakterze.

Po pierwsze, we współczesnym handlu międzynarodowym CTOT nie odzwierciedlały właściwie korzyści i konkurencyjności handlu zagranicznego krajów i regionów.

Po drugie, znacznie lepszym miernikiem korzyści osiąganых z handlu zagranicznego i kryterium jego opłacalności były DTOT, czyli siła nabywca eksportu. – W odróżnieniu od CTOT wskaźnik ten ujmuje bowiem wpływ takiego istotnego czynnika, jakim jest w obecnych warunkach wolumen eksportu.

Po trzecie, CTOT w miarę poprawnie odzwierciedlały korzyści i konkurencyjność handlu zagranicznego w przypadku dóbr podstawowych (surowce i żywność). Ich rola we współczesnym handlu międzynarodowym jest jednak obecnie znacznie mniejsza niż dawniej. Udział wyrobów przemysłu przetwórczego znacznie rósł w ostatnich dekadach także w wywozie krajów rozwijających się (zwłaszcza Chin i tzw. krajów nowo uprzemysłowionych). W ten sposób warunki współczesnego handlu międzynarodowego znacznie odbiegały od panujących w połowie ub. wieku, kiedy powstawała teoria Prebisha-Singera.

²³ Kraje o dużej zależności od eksportu surowców bardzo silnie negatywnie odczuwają spadek ich cen. Dobrym i nowym przykładem tego zjawiska jest bardzo trudna sytuacja ekonomiczna Rosji i Wenezueli w latach 2014–2015, gdy na rynku światowym zanotowano silny spadek cen ropy naftowej.

Literatura

- Bożyk P., Misala J., Puławski M., *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne*, PWE, Warszawa 1998.
- Ceny w handlu zagranicznym Polski, aspekty makro- i mikroekonomiczne*, red. K. Marczewski, Elipsa, Warszawa 2014.
- Chakraborty S., *Manufacture Exports of the Developing Countries and Their Terms of Trade vis-a-vis the Developed Countries: Is Industrialization of Developing Countries an "Escape route" from Prebisch-Singer Hypothesis?*, http://courses.umass.edu/econ797arpollin/Manf_Manf_Tot.pdf.
- Dudziński J., *Ceny w handlu międzynarodowym w: Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, red. J. Dudziński, H. Nakonieczna-Kisiel, Wyd. ZSB, Szczecin 2007.
- Dudziński J., *Nowe relacje cen a kierunki przekształceń struktury wspólnego handlu międzynarodowego*, w: *Wyzwania gospodarki globalnej*, Prace i Materiały IHZ UG nr 31, Gdańsk 2012.
- Dudziński J., *Nowe relacje handlu międzynarodowego a rola Chin w gospodarce światowej*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2014 (w druku).
- Evolution in the Terms of Trade and its Impact on Developing Countries*, w: *Trade and Development Report 2005*, UNCTAD, New York 2005.
- Francis M., *The Effect of China on Global Prices*, Bank of Canada Review, Autumn 2007.
- Guzek M., *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne*, PWE, Warszawa 2006.
- Handbook of Statistics*, UNCTAD, New York–Geneva 2013.
- IMF*, www.imf/external//np/res/commod/table1.pdf.
- Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, red. A. Budnikowski, E. Kawecka-Wyrzykowska, PWE, Warszawa 1996.
- UNCTAD statistical database*, 2014, <http://unctadstat.unctad.org>.
- Rocznik Statystyczny handlu zagranicznego*, GUS, Warszawa 2014.
- Robertson P.E., *The Global Impact of China's Growth*, The University of Western Australia Discussion Paper 13.13, Perth 2012.
- Świerkocki J., *Zarys ekonomii międzynarodowej*, PWE, Warszawa 2011.
- Trade and Development Report 2014*, UNCTAD New York 2014.

ON TERMS OF TRADE IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL TRADE

Abstract

In contemporary international trade, commodity terms of trade do not provide an appropriate reflection of the benefits and competitiveness of foreign trade of individual countries and world regions. It is income terms of trade, i.e. the export purchasing power, which offer a much more accurate measurement of benefits yielded by foreign trade and criterion of its profitability. The latter indicator – unlike commodity terms of trade – takes into account also the impact of another important factor, i.e. export volume.

Commodity terms of trade provide a considerably accurate reflection of the benefits and competitiveness of foreign trade for primary commodities. The role of these commodities in contemporary international trade, however, has considerably decreased over the years. At the same time, the share of manufactured goods has been rising in the last decades also in the exports of developing countries (particularly China and the so-called new industrialised economies).

Translated by Joanna Bajera

Keywords: terms of trade, international trade, world prices, developing countries

JEL codes: E64, F10, F40